

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 7

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Elektron nashr. 70 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 4-iyulda ruxsat etildi.

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi

Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati

Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri

Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari

Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati

Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori

Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori

Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIU professori

Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori

Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori

Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori

Xajiye Baxtiyor Dushaboyevich, i.f.d., TDIU professori

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari

Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i

Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori

Musayeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori

Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya

Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., (PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., (PhD) TAQU katta o'qituvchisi

Djudi Smetana, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH

Krissi Lyuis, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH

Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya

Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.

Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti

Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, PhD, professor of TDIU

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyeich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCEGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyea Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

G'afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)

Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Avtosanoat korxonalari marketing strategiyasini takomillashtirish yo'llari.....	16
Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, Zayniddinova Umida Djalolovna	
Mamlakat raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishda maxsus iqtisodiy zonalar omilidan foydalanish istiqbollari	26
Izbosarov Boburjon Baxriddinovich, Abdurasulov Ravshanbek Xotam o'g'li	
Mahalla institutini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning institutsional tahlili	32
Bahridinov Viqorjon Akbar o'g'li	
Mamlakatimizda pillachilik biznesini rivojlantirish orqali mahsulot ishlab chiqarish va uni qayta ishlash holatining tahlili	37
Turgunov Odilbek Maripovich	
Etnografik turizmni tashkil etishning xorij tajribasi	41
I. Axmedov	
Xizmatlar sohasining milliy iqtisodiyotdagi rolini tahlil qilishning zamonaviy yondashuvlari.....	46
Xusanov Murodjon Sunnatullayevich	
Iqtisodiy o'sish tushunchasi va uning rivojlanish tarixi	54
Maksudov Avazbek Ulug'bek o'g'li	
Ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarni takomillashtirish asosida inson kapitalini rivojlantirish	59
Ubaydullaev G'ayrat Zuvaytovich	
O'zbekistonda aholi bandligini ta'minlashda oilaviy tadbirkorlikning o'rni	65
Baymanova Mavlyuda Djurayevna	
The Effect of Students' Financial Status on Academic Performance in Uzbekistan	70
Alimov Damirjon Odilovich	
Qoraqalpog'iston Respublikasida xizmat ko'rsatish sohasida tadbirkorlik faoliyatining o'rni.....	76
Jusupova Anjim Tansiqbaevna	
Insurance Mechanisms in Foreign Trade: Mitigating Risk and Facilitating Global Commerce	82
Sohibjamol Abirkulova	
Nodavlat umumiy o'rta ta'lim maktabning faoliyati samaradorligini aniqlashda innovatsion usullardan foydalanish.....	87
Ustadjalilova Xurshida Aliyevna	
Qishloq xo'jaligi korxonalarida asosiy vositalar hisobi va auditi bo'yicha xorijiy tajribalar va ulardan respublikamizda foydalanish imkoniyatlari	92
Xojimurodov Zuxriddin Shukurullo o'g'li	
O'zbekiston Respublikasi budjetining shakllanishida egri soliqlarni undirishning fiskal samaradorligi	97
Abdulxayeva Shahnoza Muxammadiyevna	
Mamlakat sanoatining barqaror rivojlanishida energosamaradorlikning roli	104
J. J. Yaxshilikov	
Сравнительный анализ состояния сферы услуг в регионах Андижанской области	109
Мусабоев Рустам Алижонович	
Hududlarda aholi bandligini oshirish va kambag'allikni qisqartirishda ishlab chiqarish sanoatining o'rni (Qashqadaryo viloyati misolida).....	114
Hamdamov Shahzod Ilhom o'g'li, Baxronov Baxriddin Najmiddinovich	

Banklarning qimmatli qog'ozlar bozorida faoliyatini takomillashtirish yo'llari.....	118
Ermatov Utkirbek Baxodirjonovich	
Развитие цифровой экономики в Узбекистане, ее плюсы и минусы	122
Раупова Мухлисахон Ибрахимжон кизи, Мамбетова Мадина Зоҳид кизи, Алижонов Малика Алижон кизи, Хакимова Нигора Бахтиёровна	
Investment Management is an Important Factor of Economic Development.....	127
Yuldasheva G. A., Ziyayev Dilshodjon	
O'zbekistonda moliyaviy texnologiyalar sanoatining rivojlanish istiqbollari.....	130
Rustamov Jasurbek Ravshanbek o'g'li	

O'ZBEKISTONDA MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALAR SANOATINING RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI

Rustamov Jasurbek Ravshanbek o'g'li
Mustaqil tadqiqotchi

Annotatsiya: O'zbekiston moliyaviy tizimida raqamli transformatsiya jarayonida Fintech sohasining rivojlanishi muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu maqola O'zbekistonda Fintech sohasining rivojlanish omillari va bu sohada amalga oshirilayotgan strategiyalarni tahlil qilishga qaratilgan. Maqolada O'zbekistondagi Fintech sohasining o'sishi va uni rivojlantiruvchi omillar tahlil qilinadi, jumladan, raqamli to'lov tizimlari, mobil banking va onlayn kreditlash kabi amalga oshirilgan o'zgarishlar va yangiliklar yoritib berilgan. Internet tarmoqlarining rivojlanishi va aholining uyali aloqa imkoniyatlarining kengayishi ham Fintech xizmatlaridan foydalanishni yengillashtirmoqda. Tadqiqot natijalariga ko'ra, O'zbekistonda Fintech sohasining rivojlanish bosqichlari, hamda ularning natijalari aniqlanadi. Shuningdek, Fintech sohasidagi istiqbol prognozi berilgan.

Kalit so'zlar: Fintech, Kriptovalyuta, Covid – 19, raqamli transformatsiya, sun'iy intellekt, blokcheyn, BNPL, POS, raqamli sug'urta.

Abstract: In the process of digital transformation in the financial system of Uzbekistan, the development of the Fintech sector is gaining importance. This article aims to analyze the development factors of the Fintech sector in Uzbekistan and the strategies implemented in this sector. The article analyzes the growth of the Fintech sector in Uzbekistan and the factors that develop it, including changes and innovations such as digital payment systems, mobile banking and online lending. The development of Internet networks and the expansion of the population's mobile communication capabilities are also facilitating the use of Fintech services. According to the results of the research, the development stages of the Fintech industry in Uzbekistan and their results are determined. Also, the future forecast in the field of Fintech is given.

Key words: Fintech, Cryptocurrency, Covid-19, digital transformation, artificial intelligence, blockchain, BNPL, POS, digital insurance.

Аннотация: В процессе цифровой трансформации финансовой системы Узбекистана развитие сектора Fintech приобретает все большее значение. Целью данной статьи является анализ факторов развития сектора Fintech в Узбекистане и стратегий, реализуемых в этом секторе. В статье анализируется рост сектора Fintech в Узбекистане и факторы, которые его развивают, включая изменения и инновации, такие как цифровые платежные системы, мобильный банкинг и онлайн-кредитование. Развитие сетей Интернет и расширение возможностей мобильной связи населения также способствуют использованию финтех-услуг. По результатам исследования определены этапы развития финтех-индустрии в Узбекистане и их результаты. Также дан прогноз на будущее в сфере Fintech.

Ключевые слова: Финтех, криптовалюта, Covid-19, цифровая трансформация, искусственный интеллект, блокчейн, BNPL, POS, цифровое страхование.

KIRISH

Butun dunyoda Fintech bozori jadal rivojlanmoqda, raqamli to'lovlar, raqamli investitsiyalar, raqamli kapitalni oshirish, raqamli aktivlar va nobank xizmatlari eng muhim tendentsiyalardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Raqamli to'lovlar misli ko'rilmagan darajaga chiqdi, iste'molchilar o'zlarining kundalik tranzaksiyalari uchun mobil to'lov yechimlariga tobora ko'proq tayanmoqda. Shu bilan birga, iste'molchilar raqamli investitsiya platformalari ham qiziqish uyg'otmoqda, odamlar arzon va foydalanish uchun qulay investitsiya variantlarini qidirmoqda. Bundan tashqari, raqamli kapitalni jalb qilish startaplar va kichik va o'rta korxonalar uchun jozibador variantga aylandi, chunki u moliyalashtirishga kirishning samarali usulini ta'minlaydi. Kriptovalyutalar va NFT(Non-fungible token)lar kabi raqamli aktivlarning o'sishi ham investorlar va treyderlar uchun yangi imkoniyatlar yaratdi. Nihoyat, nobanklar bugungi raqamli iste'molchilarning ehtiyojlarini qondiradigan innovatsion, mijozlarga yo'naltirilgan yechimlarni taqdim etish orqali an'anaviy bank sanoatiga ancha ta'sir ko'rsatdi.

O'zbekiston moliyaviy tizimida raqamli transformatsiyani oshirishda Fintech sohasining o'z-o'zini rivojlantirishi, xususan, smartfonlar va internet tarmoqlarining rivojlanishi, COVID-19 pandemiyasining ta'siri, va davlatning qabul qilgan strategiyalari, masalan, "Raqamli O'zbekiston-2030" va "Yangi O'zbekistonni rivojlantirish strategiyasi" muhim o'rin tutadi. Shu bilan birga, O'zbekistonda Fintech xizmatlaridan asosan pul o'tkazmalari va kundalik to'lovlarni amalga oshirishda foydalanuvshilar soni keskin oshib bormoqda. Buning natijasida keyingi ikki yil mobaynida moliya va bank xizmatlarida Fintech xizmatlarining ulushi keskin oshishi prognoz qilinaypti.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Fintech atamasiga Investopedia saytida quyidagicha ta'rif berilgan. Moliyaviy texnologiya (Fintech) moliyaviy xizmatlarni yetkazib berish va ulardan foydalanishni yaxshilash va avtomatlashtirishga intiladigan yangi texnologiyalarni tavsiflash uchun ishlatiladi ^[1].

Kelvin Leong va Anna Sung Fintech atamasiga boshqa tomondan ta'rif berishgan. Fintech - turli xil biznes sharoitlariga ko'ra texnologik yechimlarni taklif qilish orqali moliyaviy xizmat ko'rsatish jarayonlarini yaxshilaydigan, shu bilan birga yangi biznes modellari yoki yangi bizneslarga olib kelishi mumkin bo'lgan har qanday innovatsion g'oyalar ^[2].

Fintech atamasiga Jessica Bennett quyidagi fikrlarni bildirgan. "Fintech" atamasi yillar davomida mavjud bo'lsada, jadal rivojlanayotgan texnologiyalar va ko'plab yangi fintech kompaniyalar sharoitida sanoatga yangicha qarashga arziydi. Moliyaviy texnologiyalar sanoati moliyaviy xizmatlarni taklif qiluvchi texnologiyaga ega firmalarni, shuningdek, to'g'ridan-to'g'ri moliyaviy institutlarga texnologik xizmatlar ko'rsatuvchi sub'ektlarni o'z ichiga oladi. Fintech kompaniyalari biznes va iste'molchilar o'rtasida moliyaviy operatsiyalarni qo'llab-quvvatlash uchun texnologiyadan foydalanadilar ^[3].

Mastercard kompaniyasining O'zbekistondagi bosh menejeri Denis Filippov fikricha O'zbekistonda raqamli to'lovlar jadal sur'atlar bilan o'sib bormoqda va moliyaviy texnologiyalarning rivojlanishi mamlakatda moliyaviy inklyuzivlik, raqamli transformatsiya va iqtisodiy rivojlanishni ta'minlovchi asosiy kuchlardan biri hisoblanadi ^[4].

METODOLOGIYA

Ushbu maqolada O'zbekiston moliyaviy sohasidagi Fintech sohasining o'z-o'zini rivojlantirish omillari va ularning tarixiy konteksti, raqamli transformatsiya va uning xususiyatlari, O'zbekistonning strategiyalari va dasturlari, xususan, "Raqamli O'zbekiston-2030" va "Yangi O'zbekistonni rivojlantirish strategiyasi"ning Fintech sohasiga ta'siri tahlil qilindi. Shu bilan birga, O'zbekistondagi Fintech sohasining o'sishi va uni rivojlantirish sabablari, COVID-19 pandemiyasining ta'siri, xususan, raqamli to'lovlar va investitsiyalar sohasiga olib kelgan o'zgarishlar, Internet tarmoqlarining rivojlanishi va aholining uyali aloqasining kengayishi va Fintech xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarining o'sishi empirik usulda tahlil qilindi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bugungi kunda Fintech bozorining yuqori o'sishi bir necha omillarga bog'liq. Birinchidan, smartfonlar va internetning tobora ortib borishi raqamli yechimlarni iste'molchilar uchun qulayroq qilib qo'ydi va bu fintech xizmatlariga talabning oshishiga olib keldi. Ikkinchidan, COVID-19 pandemiyasi raqamli to'lovlar va investitsiyalarga o'tishni tezlashtirdi, chunki iste'molchilar masofaviy va kontaktsiz tranzaksiyalarga moslashishga majbur bo'ldi. Uchinchidan, tartibga soluvchi o'zgarishlar fintech kompaniyalariga an'anaviy moliyaviy institutlar bilan yanada teng o'yin maydonida raqobatlashish imkonini berdi. Nihoyat, sun'iy intellekt va blokcheyn kabi texnologiyadagi yutuqlar fintech innovatsiyalari uchun yangi imkoniyatlarni ochib, bozorning yanada o'sishiga turtki bo'ldi.

O'zbekistonda fintech sohasi so'nggi yillarda sezilarli darajada rivojlandi. Ushbu sohada raqamli to'lov tizimlari, mobil banking va onlayn kreditlash kabi amalga oshirilgan o'zgarishlar va yangiliklar mamlakatning moliyaviy tizimini yanada ilg'or va raqobatbardosh qilishga qaratilgan. O'zbekistonda moliyaviy texnologiyalarning rivojlanishida hukumatning strategik loyihalari muhim o'rin tutadi. Shu jumladan, 2013–2020-yillar mobaynida axborot-kommunikatsiya tizimi takomillashtirish milliy dasturi ishlab chiqilgan bo'lib, shu asosida tadbirkorlik sub'ektlariga kredit ajratish, qog'ozga asoslangan hujjatlarni, imzolarni va naqd pullarni raqamlashtirishga erishildi. 2017–2021-yillarga belgilangan "Milliy Harakatlar Strategiya"da moliyaviy xizmatlar turlarini ko'paytirish va davlat ishtirokidagi banklar aksiyalarini xorijiy investorlarga sotish dasturi mamlakatda moliyaviy texnologiyalarning rivojlanishiga katta turtki bo'ldi. 2020–2030-yillarga belgilangan "Raqamli O'zbekiston-2030" strategiyasi va 2022–2026-yillarga belgilangan "Yangi O'zbekistonni rivojlantirish strategiya"lari O'zbekiston iqtisodiyotida raqamli transformatsiyani amalga oshirishda va raqamli texnologiyaga asoslanga jamiyatni shakllantirish muhim asos bo'lib turibdi. Bundan tashqari, mamlakatda raqamli iqtisodiyotni yanada rivojlantirish maq -

sadida kichik va o'rta korxonalarda elektron tirojat tizimini rivojlantirish uchun 2023–2027-yillarga belgilangan strategiya ishlab chiqilgan.

1-jadval: O'zbekistonda bank sektori va Fintechni rivojlantirish bo'yicha strategiyalar^[5]

Yillar	Fintech va Bank sektori strategiyalari
2013–2020	2013–2020-yillarda Axborot-kommunikatsiya tizimini rivojlantirish milliy dasturi O'zbekistonda tadbirkorlik sub'ektlariga kredit mablag'lari oqimini yengillashtirishga yordam berdi. COVID-19 pandemiyasi raqamli bank tizimlariga ishonchni mustahkamlashga ham hissa qo'shdi, chunki qog'ozga asoslangan joylar, imzolar va naqd pul raqamlashtirildi. Bu raqamli integratsiya texnologiyalarning bank sektoriga kiritilishi kredit portfelining o'sishini optimallashtirish va kredit konsentratsiyasi risklarini kamaytirishga asos bo'ldi.
2017–2021	Rivojlanishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Milliy Harakatlar strategiyasi bank sohasida yangi qadam bo'ldi. Unda davlat ishtirokidagi banklar aktsiyalarini xorijiy investorlarga sotish orqali bankka investitsiyalar olib kirish belgilangan.
2020–2030	“Raqamli O'zbekiston 2030” strategiyasining qabul qilinishi O'zbekistonning raqamli transformatsiyasi yo'lidagi muhim bosqich bo'ldi. Strategiya aniq istiqbol, yo'naltirilgan maqsadlar va hamkorlikdagi yondashuvga ega bo'lgan holda rivojlangan raqamli iqtisodiyot va 2030-yilgacha texnologiyaga asoslangan jamiyatning afzalliklaridan foydalanish bilan O'zbekistonni o'ziga xos imkoniyatlarga ega mamlakatga aylantirishga qaratilgan.
2022–2026	2022–2026- yillarda Yangi O'zbekistonni rivojlantirish strategiyasi milliy iqtisodiyotda, sanoatda va jamiyatda raqamli transformatsiyani amalga oshirish belgilangan. Shuningdek, raqamli iqtisodiyotni uning ulushini kamida 2,5 baravar oshirishni maqsad qilgan. Iqtisodiyotning real sektorida, jumladan, moliya va bank sektorida ishlab chiqarish va operatsion jarayonlarni raqamlashtirish darajasini 70 foizga yetkazish belgilangan.
2023–2027	Elektron tijorat strategiyasi kichik va o'rta korxonalarni qo'llab-quvvatlash orqali rivojlanayotgan raqamli iqtisodiyotni yaratishga qaratilgan. Ushbu strategiya Elektron tijorat assotsiatsiyasi va boshqa idoralar bilan birgalikda Yevropa Ittifoqi tomonidan moliyalashtirilgan Xalqaro savdo markazining Ready4Trade Markaziy Osiyo loyihasi ko'magida O'zbekiston Investitsiyalar, sanoat, savdo va Raqamli texnologiyalar vazirligi tomonidan ishlab chiqilgan.

Moliyaviy texnologiyalar xizmatlaridan foydalanishda internet tarmoqlari muhim ahamiyat kasb etadi. 2022-yilda O'zbekistonda 25 mln jismoniy shaxslar va 1.6 mln yuridik shaxslar internet tarmog'i bilan ta'minlangan. Bu umumiy alohining 77 foizi internet bilan ta'minlanganligini ifodalaydi. Bu ko'rsatkichlar 2023-yilda yanada oshib aholining 83 foizi internet tarmoqlari bilan ta'minlangan(2- jadval).

2-jadval: O'zbekiston Respublikasi aholisining internetga kirish tahlili ^[6]

Yil	Jismoniy shaxslar (mln.)	Yuridik shaxslar (mln.)	Umumiy aloha sonidagi ulushi (foizda)
2018	13	0.4	40
2019	16	0.6	49
2020	19	0.7	58
2021	22	0.9	65
2022	25	1.6	77
2023	29.5	–	83

Mamlakatda 50 dan ortiq internet-provayderlar tarmog'i mavjud bo'lib, u Internet xizmatlarini tarqatish bo'yicha Markaziy Osiyoda eng tez rivojlanayotgan mamlakat maqomiga ega. “Uztelecom” AJ, “IST Telecom” MCHJ va “Sharq telekom” YAJ lari yuridik va jismoniy shaxslarni internet providerlari bilan ta'minlashda yetakchi kompaniyalar hisoblanadi. Uyali aloqadan foydalanuvchilar soni 2018-yilda 22 million (67 foiz)ni tashkil qilgan bo'lsa, ushbu ko'rsatkich 2023-yilga kelib, 34 million ya'ni umumiy alohidagi ulushi 96 foizni tashkil qilgan(3-jadval).

3-jadval: O'zbekiston uyali aloqa abonentlari soni ^[7]

Yil	Uyali aloqa abonentlari soni(mln.)	Umumiy aholi sonidagi ulushi
2018	22	67%
2019	24	72%
2020	26	77%
2021	29	84%
2022	32	91%
2023	34	96%

O'zbekistonda 2023-yil 1-yanvar holatiga ko'ra, 70 dan ortiq fintech kompaniyalari mavjud bo'lib, ular mobil banklar, to'lov tizimlari, onlayn to'lov, buy now, pay later(BNPL), point of sale(POS), raqamli sug'urta xizmatlarini ko'rsatuvchi kompaniyalar, texnologik parklar, assotsiatsiya va uyushmalar va xalqaro tashkilotlarni o'z ichiga oladi (4-jadval).

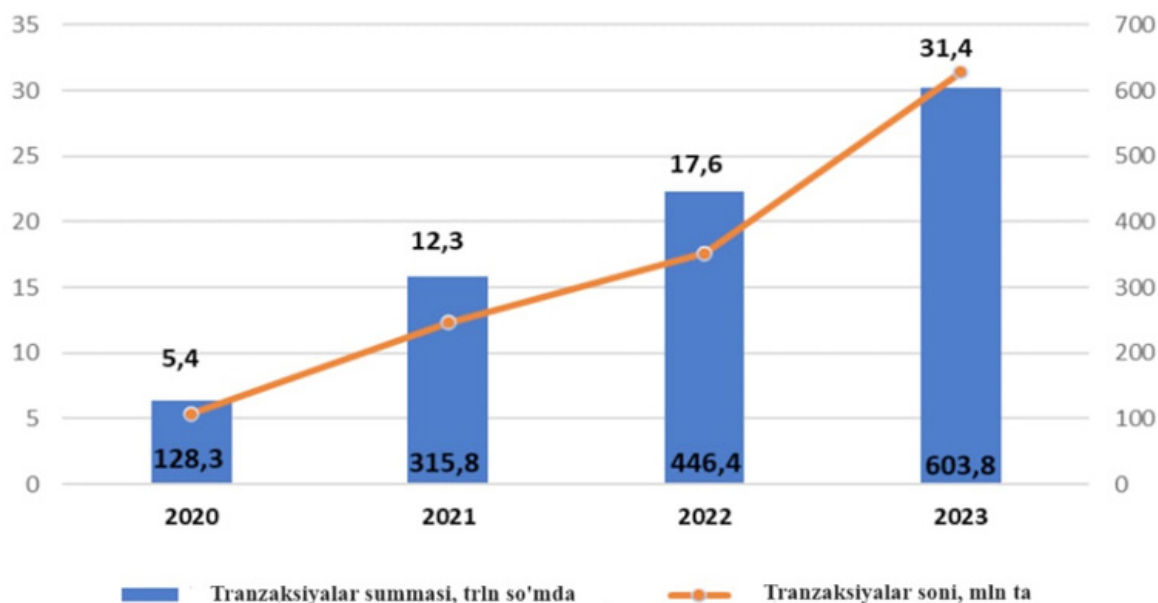
Mamlakatda Fintech xizmatlari shakllanishi va rivojlanishini 3 bosqichga ajratgan holda tahlil qilish mumkin. Birinchi bosqich 2004–2011-yillar oralig'iga to'g'ri keladi. Bu bosqichda birinchi fintech xizmati Uzcard to'lov tizimi shakllangan. Shu bilan birga, yuridik va jismoniy shaxslar uchun onlayn to'lovlarni amalga oshirish uchun Click kompaniyasi o'z startapini amalga oshirgan. Ikkinchi bosqich 2016–2018-yillarni o'z ichiga olib, bu davrda onlayn to'lovlar bo'yicha Payme, Oson va Paynet kompaniyalari bir qancha startaplarni amalga oshirdi. Bundan tashqari, kichik va o'rta biznes hisob – kitoblar va moliya menejmenti uchun xizmat qiluvchi Billz kompaniyasi o'z moliyaviy xizmatlarini ko'rsatishni boshladi. Mahalliy tadbirkorlik sub'ektlariga investitsiyalarni kirituvchi xorijiy kompaniyalariga investitsion va strategik konsalting xizmatlarini ko'rsatuvchi RB Asia kompaniyasi tashkil topdi. 2018-yilda hukumat tomonidan mamlakatda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishga katta e'tibor qaratildi. Shu yili banklarda tranformativlarni amalga oshiruvchi Finextra kompaniyasi tashkil topdi. Uchinchi bosqich 2019-yildan hozirgi kungacha bo'lgandarvni o'z ichiga oladi. Bu davr mamlakatda Fintech xizmatlarini juda katta hajmda rivojlantirib yubordi. Birgina 2019-yilning o'zida mahalliy va xorijga IT xizmalarini ko'rsatuvchi IT kompaniyalarni bir joyga jamlash va ularni qo'llab quvvatlash maqsadida IT Park tashkil etilgan. Mahalliy to'lov tizimlarini amalga oshiruvchi yana bir Humo kompaniyasi o'z faoliyatini boshladi. Hozirgi kunda keng tarqalgan beshta to'lov tizimi mavjud – ular Uzcard, Humo, Mastercard, Visa va Union Paylardan iborat (4-jadval).

4-jadval: O'zbekiston Fintech ekotizimi shakllanishi ^[8]

Moliyaviy texnologiyalar turlari	O'zbekistonda Fintech ekotizimi
Mobil banklar	Uzum bank, TBC bank, Zoomrad, Infin bank, Joyda, Ipoteka bank, Milliy, Davr Mobile, Multi bank va boshqalar
To'lov tizimlari	Uzcard, Humo, MasterCard, Visa, Union Pay
Onlayn To'lovlar va Pul transferi	Click, Payme, Paynet, Oson, Alif mobi, Humans, Plum, Beepul, Karonapay, Upay, Paysend va boshqalar
BNPL xizmatlari	Uzum nasiya, Zoodpay, Alif nasiya, Solfy, Anorbank, Unired, Sello, Iman, Open, Allgood
Davlat hokimiyati organlari	O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki, Innovatsiyalarni rivojlantirish agentligi, Investitsiyalar va tashqi ishlar vazirligi, Raqamli texnologiyalar vazirligi
Texnologik parklari	IT Park, Cyber Park, Yashnobod Innovatsiya parki, Inno Texnopark
Blokcheyn tashabbuskorlari	Uznex, Lockton, Ravnaq bank, Kapital bank, Mastercard, Uzinfocom
Assotsiatsiya va uyushmalar	O'zbekiston Fintech Assotsiatsiya, UzVC milliy venchur fondi, O'zbekiston Bank Assotsiatsiya, Moliya Bozori Ishtirokchilarning Milliy Uyushmasi
POS	ARCA Group, Marta
Venchur kapital	Semurg, Sturgeon kapital, UzVC, AloqaVentures, Uzcard Ventures, Most Ventures, Uzangels va boshqalar
Raqamli Sug'urta	GROSS, Kapital Sug'urta, Trust Insurance, Uzbekinvest
Xalqaro tashkilotlar	UNDP, ADB, KOICA, IFC, European Bank, The World Bank

2023-yilda mamlakatda ko'rsatilgan umumiy BNPL va POS xizmatlarining uchdan ikki qismi Uzum Nasiya va Alif Nasiyaga to'g'ri keladi. Bundan tashqari, ushbu xizmat turlaridan asosan elektronika va maishiy texnikalar sotib olish uchun foydalanishgan. 2022-yilda to'lov tizimlari orqali amalga oshirilgan tranzaksiyalar soni 17.6 mlntani, umumiy qiymati 446.4 trln so'mni tashkil qilgan. Ushbu ko'rsatkich 2023-yilda 35 foizga oshib, tranzaksiyalar soni 31.4 mlntaga va amalga oshirilgan to'lovlar summasi 603.8 trln so'mni tashkil qilgan. Shuningdek, 2023-yilda QR-online axborot tizimi tomonidan tadbirkorlik sub'yektlariga taqdim qilingan QR kodlar soni 2022-yilga nisbatan 3 mingga ortib, 100,7 ming donaga yetgan va tranzaksiyalar summasi qariyb 2,5 barobarga ortib, 137 mlrd so'mdan 337 mlrd so'mgacha oshgan.

1-rasm: 2020–2023-yillarda to'lov tizimlar orqali amalga oshirilgan tranzaksiyalar soni va qiymati ^[9]

KPMG tomonidan o'tkazilgan tadqiqotlar asosidagi prognozlarga ko'ra, 2027-yilgacha to'lovlar va o'tkazmalar hajmining ikki baravar oshishi kutilmoqda ^[10]. Unda asosiy nuqtalar sifatida quyidagilar sanab o'tilgan:

- To'lov tashkilotlariga qo'yiladigan yangilangan talablar bozor konsolidatsiyasini kuchaytirmoqda;
- Pul o'tkazmalarining yillik jami o'sishi 2027-yilgacha naqd pulsiz operatsiyalar hajmining 22 foizga o'sishiga olib keladi;
- Naqd pulsiz operatsiyalar (to'lovlar va o'tkazmalar) umumiy hajmi 2027-yilga borib 107 milliard dollardan 125 milliard dollargacha bo'lishi prognoz qilinmoqda;
- POS (point of sale) moliyalashtirish va BNPL (buy now, pay later) bozorida 2027-yilga kelib tranzaksiyalar hajmining to'rt baravar oshishi kutilmoqda;
- POS moliyalashtirish va BNPL tahlili doirasida asosiy ishtirokchilar yalpi tovar hajmi (GMV) bozor hajmini 450 million dollardan 500 million dollargacha baholadilar;
- POS moliyalashtirish va BNPL umumiy bozor hajmi 2027-yilga kelib GMVda 1,5 milliard dollardan 2 milliard dollargacha bo'lishi prognoz qilinmoqda.

Umuman olganda, O'zbekiston moliyaviy sektori so'nggi yillarda raqamli transformatsiyaga katta e'tibor qaratmoqda. Fintech - moliyaviy texnologiyalar sohasi, mamlakatda tez sur'atlar bilan rivojlanib, moliyaviy xizmatlarni yengillashtirish, tezlashtirish va yanada xavfsiz qilishga qaratilgan yangi yechimlarni taklif etmoqda. Bugungi kungacha O'zbekistonda raqamli to'lov tizimlari va mobil banking xizmatlari allaqachon keng tarqaldi. Mobil bankingning rivojlanishi bilan birgalikda, aholining ko'pchiligi kundalik moliyaviy operatsiyalarini smartfonlar orqali amalga oshiradi. Click, Payme, Uzc card, Humo kabi to'lov tizimlari bu jarayonda muhim ro'l tutyapti. Hozirgi kunda ham O'zbekistonda moliyaviy texnologiyalar sohasining rivojlanishi davom etmoqda. Raqamli to'lov tizimlari, mobil banking, va boshqa moliyaviy texnologiyalar iste'molchilar va tadbirkorlar uchun keng imkoniyatlar yaratmoqda. Davlat tomonidan qabul qilingan strategiyalar va internet infratuzilmasining rivojlashi, fintech sohasining yanada kengayishiga turtki bermoqda. Bu esa, O'zbekiston moliyaviy sektorini yanada ilg'or va raqobatbardosh qilishga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekistonda fintech bozorining rivojlanishi bir nechta muhim omillar va davlat strategiyalari bilan bog'liq bo'lib, bu mamlakatning raqamli iqtisodiyotga o'tishini va moliyaviy texnologiyalarni kengaytirishni maqsad qilgan. Smartfonlar va internetning keng tarqalishi, COVID-19 pandemiyasining raqamli to'lovlar va investitsiyalarga o'tishni tezlashtirishi, tartibga soluvchi o'zgarishlar va texnologiyadagi yutuqlar fintech xizmatlarining o'sishiga kuchli turtki berdi. Davlat tomonidan qabul qilingan strategiyalar, jumladan, "Raqamli O'zbekiston-2030" va "Yangi O'zbekistonni rivojlantirish strategiyasi" raqamli iqtisodiyot va texnologiyaga asoslangan jamiyatni shakllantirishga qaratilgan bo'lib, O'zbekistonni mintaqadagi ilg'or moliyaviy texnologiyalar markaziga aylantirishga xizmat qiladi. Internet va uyali aloqa tarmoqlarining kengayishi, fintech kompaniyalarining ko'payishi va yangi innovatsion texnologiyalarning kiritilishi O'zbekistonning moliyaviy tizimini yanada ilg'or va raqobatbardosh qilishda muhim rol o'ynaydi. O'zbekistonda fintech xizmatlari orqali amalga oshirilgan tranzaksiyalarning soni va umumiy qiymati yil sayin ortib bormoqda, bu esa raqamli to'lov tizimlarining iqtisodiyotdagi rolini yanada oshiradi. O'zbekistonda fintech bozorining rivojlanishi iqtisodiy o'sish va raqamli transformatsiyaning muhim tarkibiy qismi bo'lib, mamlakatning iqtisodiyoti va jamiyatida ijobiy o'zgarishlarga olib kelmoqda. Fintech bozori davom etayotgan texnologik taraqqiyot, iste'molchilarning xatti-harakatlarini o'zgartirish va tartibga soluvchi yordam tufayli tez o'sish traektoriyasini davom ettirishi kutilmoqda. Raqamli to'lovlar yetakchi tendentsiya bo'lib qolishi mumkin, chunki iste'molchilar mobil to'lov yechimlarining qulayligi va tezligini tobora ko'proq afzal ko'rishmoqda. Raqamli investitsiya platformalari ham ommalashib borishi kutilmoqda, chunki ko'proq odamlar o'z moliyalarini onlayn boshqarishga intilishadi. Bundan tashqari, raqamli aktivlar va nobankning o'sishi davom etishi mumkin, chunki bu tendentsiyalar moliyaviy landshaftni qayta shakllantiradi. Umuman olganda, fintech bozori dinamik va innovatsion bo'lib qolishi kutilmoqda, bunda iste'molchilarning o'zgaruvchan ehtiyojlarini qondirish uchun yangi yechimlar va xizmatlar paydo bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. <https://www.cpaireland.ie/CPAIreland/media/Education-Training/Syllabus%20Articles/Financial-Technology-%E2%80%93-FintechDefinition.pdf>
2. Kelvin Leong, Anna Sung. FinTech (Financial Technology): What is It and How to Use Technologies to Create Business Value in Fintech Way? <https://www.ijimt.org/vol9/791-M775.pdf>
3. Jessica Brett. An introduction to fintech: Key sectors and trends <https://www.spglobal.com/marketintelligence/en/documents/an-introduction-to-fintech-key-sectors-and-trends.pdf>
4. https://mcfintech.uz/Fintech_in_Uzbekistan.pdf
5. https://mcfintech.uz/Fintech_in_Uzbekistan.pdf manbasi asosida muallif ishlanmasi.
6. https://mcfintech.uz/Fintech_in_Uzbekistan.pdf manbasi asosida muallif ishlanmasi.
7. https://mcfintech.uz/Fintech_in_Uzbekistan.pdf manbasi asosida muallif ishlanmasi.
8. https://mcfintech.uz/Fintech_in_Uzbekistan.pdf manbasi asosida muallif ishlanmasi.
9. O'zbekiston respublikasi markaziy banki ma'lumotlar asosida muallif ishlanmasi.
10. <https://kpmg.com/uz/en/home/insights/2024/04/fintech.html>.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 7

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

